

ALIZA Mula Osmanović
TUZLA

СПОМЕНИЦА

50 ГОДИШЊИЦЕ

Грађанске-Трговачке школе

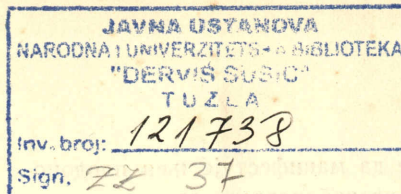
У ТУЗЛИ

ШТАМПАРИЈА ЈОВАН ПЕТРОВИЋ ТУЗЛА

J.U. NARODNA I UNIVERZITETSKA
BIBLIOTEKA "DERVIŠ SUŠIĆ" TUZLA

AIJA Mula Osmanović
TUZLA

— SPOMENICA —

Предговор

Ове године навршава се пуних педесет година откако је основана Трговачка школа у Тузли. Она је уједно и прва Трговачка школа у бившој Б. и Х. те је сматрана као средња школа још од свога оснутака.

Послије оснутака ове школе успједило је оснивање трговачких школа и по другим мјестима.

На свршетку петог деценија опстанка и просвјетно-културног рада ове школе (сада Грађанске школе трг. смј.) ред је, а и вриједно је, да се макар за један час баци поглед наше шире јавности на прошлост и рад ове установе, те тако пружи могућност оцјене њеног културног и просвјетног дјеловања.

Тихо и скромно је школа кроз период од 50 година савјесно вршила своју мисију. Њен рад није остао незапажен у крајевима у којима је дјеловала, јер је из ње изишао велик број ваљаних и спремних привредника, трговаца, обртника, чиновника и других звања који су својим стручним солидним знањем и радом утјецали на прогрес привредног развитка народног и иначе својим животом давали специјалан полет и у осталом дијелу јавног живота. Утицај школе видно се изражава у напретку трговине и банкарства ових покрајина, јер је школа стварала и одгајала наш средњи грађански staleж који је главна срж наших градова, те према томе и покретач трговине и индустрије.

Овом споменицом желимо да у ријечи и слици прикажемо широј јавности тип ове школе, развој, успјехе и прилике под којима је она дјеловала. Ова споменица биће једна драгоценца књига бившим ђацима ове школе, која ће им освјежити ђачке успомене и пред очи дочарати оне красне младеначке дане ђачког живота. Споменица ће уједно бити драгоцен докуменат за културно-просвјетну историју ових крајева и проучавање наших школских прилика у прошлости. Она ће од заборава сачувати многе драгоцености које су до данас почивале у прашљивој школској архиви.

И ако ова споменица не може обухватити ни из далека све моменте рада и живота ове школе, она ће ипак бити један видан докуменат њеног дјеловања специјално за Тузлу, која је важан трговачки и индустријски центар.

Сврха ове споменице и прославе је да манифестује њен плодоносан рад и да сачува свијетлу прошлост од заборавља, те да из стеченог искуства прошлости изграђује сретнију будућност будућих нараштаја. Да се то постигне категорички императив опстанка Трговачке-Грађанске школе као и углед Тузле у њеној прошлости и будућности захтијева, да се сагради за њу нова зграда, која би одговарала свима педагошко хигијенским прописима као и потребама града и околице.

Предајући јавности ову споменицу најстарије Трговачке школе у Б. и Х. садања управа и јубиларни одбор желе да она послужи оној сврси за коју је намијењена и да наиђе на пријатан пријем и разумијевање свих мјеродавних фактора а и њених бивших ђака, те да се евентуални недостаци острани а школа још боље усаврши, обогати училима а поготово новом зградом.

Захвални смо свима установама и појединцима који су макар и најмањом моралном и материјалном помоћи учинили, да се прослава одржи и споменица изда.

Дао драги Бог да Грађанска - Трговачка школа тузланска прослави још који јубилеум бољи и савршенији на дику и понос Краља и миле нам отаџбине Југославије.

У Тузли, почетком августа 1934 год.

Одбор

TUZLA

Na jugoistočnom podnožju planine Majevica izvire riječica Jala. Ne-daleko od njenog izvora u najstarije doba pojavili su se izvori slane vode, oko kojih su se ljudi, kao neophodne životne potrebe, počeli naseljavati. Nije poznato, kada je postalo prvo naselje, ali je svakako to moralo biti vrlo davno.

Poznato je iz istorije, da su Rimljani iskorišćavali ova nalazišta soli i, da su ovo naselje i njegovu okolinu nazvali „Soli“. Naziv soli za ovu oblast sačuvao se i do skore prošlosti. Stanovnici ovog naselja bili su ne zaštićeni sa južne i jugozapadne strane od neprijateljskih navala, dok ih je sa sjeverne i sjevero-istočne strane zastićavala planina Majevica svojim neprohodnim i gustim šumama. Za to su oni u obranu svoga života i imovine sa nezaštićene strane podizali utvrde. Jedna takva utvrda podignuta je na desnoj strani riječice Jale, koja se salijeva u Spreču, a ova kod Doboja u rijeku Bosnu. Podizanjem ove utvrde naišlo se na nova vrela slane vode, pa se svijet odmah počeo oko ovih vrela naseljavati i tako je stvoreno novo naselje - današnja Tuzla.

Radi ovog prirodnog blaga, oblast Soli nije ostala nezapažena od okolnih vladara toga vremena, pa je radi toga često mijenjala svoje gospodare, još i prije dolaska Osmanlija u ove pokrajine. Osmanlije su nazvale ove naseobine i to prvu-Gornja Tuzla, a noviju Donja Tuzla - po turskoj riječi „tuzli“ što znači - slano.

U Gornjoj Tuzli bilo je sjedište civilnih vlasti turske uprave sve do početka 19 vijeka, a onda su se preselile u Donju Tuzlu, koja se sve većma povećavala i širila.

Dolaskom austro-ugarske uprave u ove pokrajine, Donja Tuzla je odabrana za sjedište civilnih i vojnih vlasti, jer je upravljačevo oko palo na obilne slane izvore i bogata nalazišta kamenog uglja (lignita). Blagodareći ovome rudnome bogastvu, grad se je počeo intezivnije razvijati i uređivati, te je godine 1886 vezan, uskotračnom željezničkom prugom dugom 62 km, sa Dobojem kao izlaznom tačkom i naslonom na željezničku prugu Bos. Brod - Sarajevo.

Primitivno iskorišćavanje i proizvodnju soli, na kakav su način turske vlasti dobijale so, austrijske su vlasti zamijenile modernijim tehničkim sredstvima. Neposredno poslije okupacije god. 1884 podignuta je prva solara

u Šimin-hanu, mjestu udaljenom od Gornje Tuzle 4 km., a od Donje Tuzle 6 km. Od tada nakon 6 godina podignuta je i druga solara u Solini, predgrađu Donje Tuzle. Obje ove solare i danas rade punom aktivnošću i proizvode ukupno što kuhinjske, što industrijske i jodne soli oko 20 vagona dnevno.

Velike naslage ugljena (lignita) i njegova eksploatacija dovela je u Tuzlu tvornicu špirita (žeste), pivaru, te zbog slane vode i tvornicu amonijske sode, najveću u našoj državi, koja je podignuta u Lukavcu, mjestu udaljenom 15 km., u koju se podzemnim cijevima dovodi slana voda čak iz Tuzle. U Solini je podignuta i tvornica cigle, koja je u predratno doba mnogo doprinijela, da se je Tuzla izgrađivala i svakim danom poprimala izgled jednog kulturnog grada. Ugalj i so uslovljavali su razvitak industrije a ova opet razvitak trgovine, zanatstva i opšte narodne privredne djelatnosti, pa je Tuzla tada važila kao jedan vrlo važan trgovačko-industrijski centar, poznat na mnogim tržištima i stranih država.

Pored državnog rudnika, iz koga se decenijama vadi ugalj (lignit), u posljednje vrijeme kopa se ugalj u Majevici planini, koji se otuda prenosi žičarom u otpremnu stanicu Šimin-Han. Ovaj majevički ugalj daje toplinu do 6.500 kalorija. Pretpostavlja se da postoji i nafta gdje se nalazi ugalj i so, pa radi toga država sada kao i ranijih godina istražuje nalazišta nafte u okolini Tuzle.

Sva ova prirodna blaga u unutrašnjosti zemlje, zatim lijepe i obilne šume kao i plodna dolina Jale, koja kod Lukavca prelazi u dolinu Spreče, obećavaju, da će ova oblast s vremenom, kada se njeno stanovništvo osposobi, da sve ovo racionalnije iskorišćuje, postati najljepša i najbogatija oblast naše države.

Grad Tuzla, čija je nadmorska visina 234 m obzirom na klimatske prilike uslovljene zaštitom Majevice planine, koja ga štiti od hladnih vjetrova sa sjevera, i Ilinčicom sa juga radi čega Tuzla zimi ne trpi od prejakih hladnoća a ni ljeti od nesnosnih vrućina, pa je njena prosječna godišnja temperatura oko 11° C, sa ponosom može da se podiči ne samo svojom umjerenom klimom, nego se može ponositi i time što njenih 17.000 stanovnika provode život u zavidno boljem i povoljnijem zdravlju od mnogih, koji žive u većim i manjim mjestima. Radi toga je Tuzla proglašena kao banjско mjesto sa svima pravima i povlasticama kao i druga banjска mjesta, jer u njoj postoji pored ostalog i slana banja, koja je podignuta 1912 god. U ovoj banji bolesnici uzimaju kupke slane vode i kupke sa ugljičnom kiselinom razne temperature, već prema potrebi bolesnika. Sa pozitivnim uspjehom u njoj se liječe bolesti: skrofuloze, rahitisa, reumatizma, gihta i hronična obolenja ženskih organa.

Nedaleko od Tuzle postoji mjesto Kiseljak prozvan po izvorima kiselih vode. Do nedavna ovo mjesto beznačajno, postalo je izletišta za odmor i razonodu građana i okolnih stanovnika, koji ga redovno posjećuju, zbog čega se Kiseljak sve većma podiže. Nešto dalje od Kiseljaka prema selu Šerićima nalazi se također jedan izvor gorke vode.

Tuzla se odlikuje kulturnim tekovinama kao i ostali napredni gradovi. Izgradnjom vodovoda u dužini od 40 km. riješeno je pitanje vode za piće i domaću potrebu, u čemu je stanovništvo ranije oskudijevalo. Izgradnjom kanalizacije, regulacijom ulica i izgradnjom trotoara, omogućeno je održavanje reda i čistoće po svim higijenskim propisima. Električna mreža provedena je kroz čitav grad i van teritorija, čak do Bukinja i Simina Hana, sa bezbroj sijalica koje s večera sjaju i čine zaista impresivan utisak na stranca, koji prvi put sa večernjim vozom ulazi i prolazi kroz grad, probijajući se kroz redove tvorničkih dimnjaka, kuća i građevina nanizanih sa obje strane željezničke pruge. Sve ovo odaje da je Tuzla u istinu vrlo prijatan grad, koji će vremenom postati jugoslavenski Rur, jer za to ima sve uslove.

Stanovnici Tuzle su pretežno islamske vjere, koji imaju u gradu 12 džamija i okružnog muftiju, kao vjerskog starješinu. U Tuzli je sjedište zvorničko-tuzlanskog s pravoslavnog arhiepiskopa s posebnom rezidencijom uz imponantnu srpskopравoslavnu crkvu vizantiskog stila. Rimokatolici imaju župski ured i lijepu crkvu, a Jevreji obreda sefardskog i eskenaskog sagradili su manji, ali vrlo ukusan hram.

Za vrijeme turske vlade bilo je u Tuzli sjedište mutesarifa, koji je imao vlast nad nekoliko kadiluka. Za austrijske uprave, bio je najveći starješina okružni predstojnik, a iza Oslobođenja, veliki župan. Podjelom države na banovine ukinuto je nadležstvo velikog župana, ali ostao je okružni sud, pod čiju kompetenciju potpada više sreskih sudova drinske, a i nekoliko iz vrbaske banovine.

Za prosvjećivanje naroda postoje četiri osnovne škole, državna mješovita i ženska privatna građanska škola, velika realna gimnazija, a za stručno obrazovanje ženska i muška zanatska škola, te medresa, kao vjerska muslimanska škola.

Dom narodnog zdravlja, sa bakteriološkom stanicom, banovinskom bolnicom, državnom školskom poliklinikom i dječijim dispanzerom, brine se oko čuvanja zdravlja stanovnika Tuzle i cijelog kraja.

Za mnogobrojno radništvo uposlono u industrijskim i trgovačkim poduzećima, brine se okružni ured za osiguranje radnika kao i berza rada.

Za fizičku kulturu i nacionalni odgoj mladeži podiglo je Sokolsko društvo svoj dom, koji nosi ime „Sokolski dom Kralja Aleksandra I“

U Tuzli postoje sva kulturna i humana društva među kojima je najstarije dobrovoljno vatrogasno društvo osnovano 1883 god. te je najstarije društvo u Bosni i Hercegovini.

Iako je ekonomska kriza zahvatila i ovo mjesto, koje ranije nije osjećalo mnogih nedaća, njeni stanovnici vjeruju, da ona neće dugo potrajati i da će ovaj kraj bogat rudnim blagom uskoro osjetiti blagodati bolje budućnosti, naročito kad se ostvari izgradnja davno projektovane normalne pruge, koja će vezati Tuzlu kao centralnu geografsku tačku države sa preslojnim Beogradom i plavim Jadranom.

Грађанска-Трговачка школа

Турска управа у овим покрајинама није се бринула за културни напредак овога народа. Њој је била главна, а ваљда и једина брига, да је народ миран, да се не буни, да ништа не тражи, а да плаћа харач (данак).

Изгледа да у њеном програму није било тачке о школовању овога свијета. Брига о томе била је препуштена вјерским заједницама, а те су биле врло слабо-готово никако-организоване.

Муслимани су имали мејтефе - мектебе - у које су ишла мушка, а рјеђе женска дјеца - те учила најосновнија знања вјерска. У већим мјестима било је медреса, које су давале опширније знање - као данас грађанска школа или нижа гимназија. Мало је који њен апсолвент ишао даље на науке, и то у Цариград.

Православни дио овога народа имао је своје српске школе и то у већим мјестима. У њима су се училе молитве, читање црквених књига, и појање а од осталих предмета врло мало или ни мало, према томе, какав је био учитељ-„дацкал“.

Изгледа да су католици стајали нешто боље у том погледу, јер су младићи одлазили у Италију, Аустрију, Угарску итд. где су се школовали, па стечено знање предавали млађима.

Аустријска управа нашла је школство у овим покрајинама на најнижем степену, па јој је ваљало да оправда, колико је могуће - преузету обвезу на берлинском конгресу.

Год. 1879 дне 6 јуна издаје тадањи поглавар земаљске владе ово наређење:

„Сви политички органи, који су позвани да судјелују у администрацији окупираних покрајина без сумње су као и ја проникнути увјерењем, да један од првих и најглавнијих задатака, који нам овдје ваља ријешавати, мора бити, да се школска настава, која је сада готово сасвим запуштена, згодно уреди и да се тиме створи темељ за даљи културни напредак.

